

بررسی آموزش و پرورش تطبیقی کشورهای ایران، ژاپن، فنلاند و مصر

^۱ سحر سهرابی

^۱ کارشناسی علوم تربیتی دانشگاه فرهنگیان کرمانشاه و معلم رسمی وزارت آموزش و پرورش

Sady2596@gmail.com

۰۹۱۸۷۵۳۳۵۲۳

چکیده:

یکی از ویژگی های بارز کشورهای توسعه یافته برخورداری از سیستم آموزشی موفق است. لذا تشخیص و کاربست ویژگی های یک آموزش و پرورش کارا و موثر از اهمیت بسیاری برخوردار است. به همین سبب در این مقاله ویژگی های شاخص سیستم آموزشی ژاپن، فنلاند و مصر بررسی شده و با سیستم آموزشی ایران در قیاس قرار می گیرد تا برنامه ریزان و مسئولان آموزشی، الزامات و مقتضیات زندگی آینده را بشناسند و تغییراتی موثر و مفید در جهت بهبود وضعیت سیستم آموزشی، در آن اعمال کنند.

هدف پژوهش حاضر بررسی سیستم آموزش و پرورش ایران، ژاپن، فنلاند و مصر به صورت تطبیقی است. در این پژوهش از روش مروری-کتابخانه ای استفاده شده است و یافته ها بیانگر این است که نباید مطالعات جهانی آموزش و پرورش خصوصا در کشورهای توسعه یافته را نادیده گرفت. زیرا این مطالعات ما را در پیشبرد اهداف تربیتی خود یاری می دهد.

واژگان کلیدی:

آموزش، پرورش، ایران، ژاپن، فنلاند، مصر

مقدمه :

کیفیت آموزش و پرورش همواره از دغدغه‌های اصلی نظام‌های آموزشی در اغلب کشورهای دنیا بوده است. لذا اطلاع از نحوه‌ی کارکرد سیستم‌های آموزشی هر کشور و میزان کارایی آنها برای مسئولان آموزشی کشورهای دیگر امری لازم است (فرجاد، ۱۳۹۰). هر سیستم آموزشی نقاط قوتی دارد که در پیشرفت آن نقش مهمی ایفا کرده است، اما بکارگیری مطلق این خصوصیات مثبت در یک سیستم آموزشی دیگر می‌تواند زمینه‌ساز بروز مشکلات جدید باشد. به همین خاطر توجه به آموزش و پرورش تطبیقی ضرورت پیدا می‌کند. همچنین آگاهی از تغییرات و اصلاحاتی که در نظام‌های تربیتی کشورهای دیگر رخ داده است، مشکلاتی که آنها در اصلاح و توسعه‌ی آموزش و پرورش خویش داشته‌اند و آشنایی با روش‌ها و تدابیری که برای حل این مشکلات بکار برده‌اند می‌تواند ما را در شناسایی مسائل آموزش و اتخاذ تدابیر شایسته برای حل و فصل رضایت بخش آنها، خصوصا در زمانی که در اندیشه‌ی بنیاد نهادن نظام آموزشی نوین هستیم یادی دهد (آقازاده، ۱۳۹۲).

نکته‌ای که نباید از آن غافل شد، بهره‌بردن از ذخیره‌ی بی‌پایان علم و دانش دبیران و معلمان اندیشمندی است که هر یک با کوله‌باری از علم و تجربه، در گوشه‌گوشه‌ی این وطن به سر می‌برند. ایمان داریم که بسیاری از این عزیزان با کوله‌باری از تجربه‌ی تطبیقی، بهتر از هر مجمع رسمی می‌توانند به تعلیم و تربیت این مرز و بوم یاری رسانند (معدن دار آرانی، ۱۳۹۴).

مفهوم آموزش:

آموزش، عبارت است از فعالیت‌هایی که به منظور ایجاد یادگیری در یادگیرنده، از جانب معلم طرح ریزی می‌شود و بین معلم و یک یا چند یادگیرنده، به کنش متقابل جریان می‌یابد (سیف، ص ۱۴).

آموزش به عنوان مولفه‌های سرمایه‌ی انسانی:

سرمایه‌ی انسانی به عنوان دانش و مهارت انباشته شده‌ی یک نیروی کار تعریف می‌شود. در واقع سرمایه‌ی انسانی، نه سرمایه‌ی فیزیکی و نه سرمایه‌ی مالی محسوب می‌شود بلکه سرمایه‌ی انسانی به عنوان دانش، مهارت، خلاقیت و سلامت فرد تأیید شده است (بکر، ۲۰۰۲). آموزش، کلید ایجاد، تقلید و نشر دانش است (بانک جهانی، گزارش توسعه جهانی، ۱۹۹۹). آمارتیا سن، برنده‌ی جایزه‌ی نوبل ۱۹۹۹، در کتاب توسعه به مثابه آزادی می‌نویسد: آموزش می‌تواند به ارزش تولیدات اقتصادی اضافه کرده و درآمد فرد تحصیلکرده را نیز افزایش دهد. به همین سبب آموزش و پرورش موجب شکوفایی استعدادها و ارتقای کیفیت نیروی انسانی می‌گردد و افزایش کیفیت نیروی انسانی موجب افزایش بهره‌وری و تسریع رشد اقتصادی می‌شود.

مفهوم پرورش:

پرورش جریان یا فرآیندی منظم و مستمر است که هدف آن هدایت رشد جسمانی، روانی یا به طور کلی هدایت رشد همه‌جانبه‌ی شخصیت پرورش‌یابنده و کمک به شکوفا شدن استعدادهای اوست.

آموزش و پرورش تطبیقی:

تطبیق و مقایسه به علمی گفته می‌شود که در آن دو یا چند پدیده را به منظور یافتن وجوه اختلاف و تشابه آنها، مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم. آموزش و پرورش تطبیقی ترجمه‌ی واژه‌ی (Comparative education) است. و آن را بررسی و مقایسه‌ی نظام‌های آموزشی و پرورشی ممالک مختلف جهان، با توجه به علل پیدایش آنها می‌دانیم. در واقع آموزش و پرورش تطبیقی به دانشی اطلاق می‌شود که موضوع آن شناسایی، تحکیم و مقایسه شباهت‌ها و تفاوت‌های پدیده‌های تربیتی داخل یک نظام آموزشی یا بین نظام آموزش و پرورش کشورهای مختلف جهان است.

اهداف مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش:

- برنامه ریزی

- برقراری توسعه و همکاری‌های امکان‌پذیر فرهنگی بین ممالک مختلف جهان

- معرفی نوآوری‌های آموزشی و پرورشی

تاریخچه‌ی آموزش و پرورش تطبیقی:

مارک آنتوان ژولین در سال ۱۸۱۷ برای نخستین بار کتاب علمی در حوزه‌ی آموزش و پرورش تطبیقی نگاشت. او برای اولین بار روش‌های سنجیده‌ای برای مقایسه‌ی مسائل آموزش و پرورش کشورهای جهان ارائه داد و بدین سان مطالعات تطبیقی را هدفدار و نظام‌مند کرد. پیشگام

دیگر این حوزه آی. ال. کندل است که به عقیده او مقایسه ی نظام های آموزشی چند کشور با توجه به مفهوم اصلی آموزش تطبیقی عبارت است از بررسی روش های مختلف که در عمل مورد استفاده قرار می گیرد.

نخستین مطالعات در زمینه ی تعلیم و تربیت تطبیقی در سفرنامه ها، گزارش های سیاحان و جهانگردان قابل مشاهده است که انگیزه ی آن صرفا دستیابی به اطلاعات در زمینه ی تعلیم و تربیت جوامع نبوده است، بلکه سفر آنها جنبه ی سیاسی، مذهبی و تجاری نیز داشته است. پس از این دوره انتشار آمار و اطلاعات کمی درباره ی سیستم های آموزشی دیگر آغاز شد که دفتر بین المللی تعلیم و تربیت نقش اساسی در آن داشت. سپس مطالعات آغاز شده درباره ی تعلیم و تربیت تطبیقی تحت تاثیر انترناسیونالیست ها (ملی گراها) قرار گرفت که طبق آن مردم جهان همگی عضو جامعه ی جهانی هستند.

مطالعات تطبیقی این دوره عمدتا در سازمان های بین المللی مانند دفتر بین المللی تعلیم و تربیت یونسکو انجام میگرفت (ابراهیمی مقدم، ۱۳۹۵). پس از آن میشل سدلر با انتشار مقاله ای در سال ۱۹۰۰ با عنوان «چگونه و به چه میزان میتوان از تجارب علمی کشورهای دیگر در زمینه ی آموزش و پرورش بهره گرفت.» نتیجه گرفت که برای بررسی آن باید این نهاد را در کنار دیگر نهادهای اجتماعی در نظر گرفت. در این دوره نظام آموزش و پرورش به عنوان یک نهاد اجتماعی شناخته شد که نمی توان آن را به طور انتزاعی و به دور از حوزه ی فرهنگی و اجتماعی شناخت (آقازاده، ۱۳۷۹).

ضرورت و اهمیت آموزش و پرورش تطبیقی:

ضرورت مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش در موارد زیر نمایان است:

- کشف حقایق و مسائل تربیتی کشور خویش و مقایسه با مسائل نظام های آموزشی کشورهای دیگر
- شناخت و معرفی مسائل جهانی آموزش و پرورش
- ارزیابی مبتنی بر واقعیت نگری و پرهیز از خودشیفتگی فرهنگی منبعث از قوم گرایی، ایدئولوژی و تمایلات ناسیونالیستی افراطی
- برنامه ریزی برای تدوین سیستم آموزشی نوین و موثر

سیستم آموزشی ژاپن:

ژاپن کشوری جزیره ای در شرق آسیا، واقع در شمال غربی اقیانوس آرام است. پیشرفت های آموزشی ژاپن در سال های اخیر موجب حیرت کارگزاران آموزشی کشورها شده است.

مطالعات آموزشی در ژاپن نشان می دهد که ژاپن از چه راهی برای رسیدن به شرایط فعلی گذر کرده است و برای رسیدن به جایی که آنها هستند از چه مسیری باید عبور کرد و مشکلات آن مسیرها چیست و نقاط قوت و ضعفش کدام است، به همین دلیل اصلاح طلبان و مدیران اجرایی از نقاط مختلف دنیا مشتاقانه به ژاپن می روند، همچنین معلمان و مدیران مدارس نیز به اردوهای آموزشی ژاپن می روند تا با برنامه های آموزشی آنها در جهت بهبود کیفی کشور خود آشنا شوند (آقازاده، ۱۳۹۲).

سیستم آموزش ژاپن یکی از موفق ترین سیستم های آموزشی دنیاست و هیچ فرد بی سوادى در این کشور وجود ندارد. هدف این سیستم آموزشی پس از جنگ جهانی دوم، حقیقت طلبی و صلح جویی و از سال ۲۰۰۵، انضباط، بهداشت، اطاعت، تعاون، همکاری جمعی و احترام به غرور ملی است. سیستم آموزشی ژاپن ویژگی هایی دارد که برخی از آنان عبارتند از:

- عدم غیبت دانش آموزان در کلاس های درس و حضور به موقع در کلاس
- الزام به پوشیدن لباس فرم برای دانش آموزان دبیرستانی
- تهیه ی نهار در منوی استاندارد در مدارس ابتدایی و دبیرستان عمومی که موجب تعامل دانش آموزان و مربیان می شود.
- طبق آمار ۸۵ درصد احساس رضایتمندی و شادی دانش آموزان در مدارس
- طبق آمار ۹۱ درصد توجه به سخنان آموزگاران
- به طور متوسط گذراندن ۲۳۵ دقیقه کلاس ریاضی در هفته، در حالیکه در کشورهای دیگر ۲۱۸ دقیقه است.
- به طور متوسط گذراندن کمتر از ۲۰۵ دقیقه کلاس زبان و ۱۶۵ دقیقه کلاس علوم در هفته، در حالیکه در کشورهای دیگر میانگین آن ۲۱۵ و ۲۰۰ دقیقه است.

- شرکت در کارگاه های آموزشی بعد از مدرسه جهت کسب مهارت های بیشتر
- فراگیری آموزش های پیش دبستانی برای ۹۹ درصد کودکان
- تعداد روزهای اختصاص داده شده به امر آموزش حدود ۱۹۵ روز در سال است. ۳۰ روز دیگر آن برای جشنواره های مدرسه ای، جلسات ورزشی و مراسمات غیرآکادمیک است.

- تمامی مدارس دارای سیستم دسترسی به متخصصین بهداشت هستند.
- ۹۰ درصد مدارس دارای مجموعه ی ورزشی و ۷۵ درصد دارای استخر شنا هستند.
- عدم وجود اتوبوس و سرویس های مدرسه ای(دانش آموزان مسیر منزل تا مدرسه را پیاده روی و دوچرخه سواری می کنند).
- برای هر دانش آموز در مدرسه فضایی برای تعویض کفش در قسمت ورودی در نظر گرفته شده است.
- هر دانش آموز در مدرسه قفسه ای شخصی برای نگهداری وسایل خود دارد.
- عدم وجود سرایدار در مدارس و نظافت ساختمان مدرسه توسط دانش آموزان و نواختن موسیقی هنگام نظافت، احساس خوبی در آنها ایجاد می کند.

- برگزاری دو جشنواره ی ورزشی و فرهنگی در طی سال تحصیلی
- عدم وجود سیستم نمره دهی در مدارس.
- مربی نقش پرورش دهنده را ایفا می کند.
- کار گروهی بنای آموزش است و دانش آموز کار جمعی را می آموزد.
- آموزش مسئولیت پذیری به دانش آموزان با دادن کارهای کوچک به آنها مانند پرورش گل و گیاه.
- یکسان بودن هزینه ی آموزش در تمامی مدارس روستاها و شهرها.
- عدم وجود گروه های ویژه مانند فرزندانگان، پیشناتزان و شاگرد اول ها در مدارس.
- عدم وجود مدارس تیز هوشان
- وجود شادی و سر و صدا در مدارس
- در نظر گرفتن بودجه های هنگفت برای تجهیز مدارس به کتابخانه، آزمایشگاه، زمین بازی، وسایل ورزشی، استخر شنا، سالن نمایش، وسایل سمعی و بصری و گلخانه.
- همکاری بسیار نزدیک خانواده با کادر مدرسه
- تقسیم کلاس به گروه های کوچک
- پرورش خلاقیت
- آموزش مهارت های زندگی به صورت عملی
- پرورش حس اعتماد به نفس و مسئولیت پذیری در دانش آموزان
- توجه به تفاوت های فردی
- ایجاد شوق یادگیری در دانش آموزان
- تقویت مهارت تفکر و اندیشیدن
- تاکید بر ارزش ها
- اداره کردن کلاس درس به شیوه ی بحث و گفت و گو
- شروع سن آموزش، ۶ سالگی و پایان آن ۱۷ سالگی است.
- شروع سال تحصیلی از اواسط ماه آوریل و پایان آن اواخر ماه مارس است. آغاز مدرسه در این کشور برابر با ۲۵ فروردین در ایران است.
- شروع کلاس های آموزشی از ساعت ۸ صبح و پایان آن در ساعت ۱۵ بعداز ظهر است.
- هفته های آموزشی حدود ۳۹ الی ۴۰ هفته است.
- دانش آموزان هر سه مقطع حدود ۱۰۵۰ ساعت آموزشی در سال تحصیلی را پشت سر می گذارند و یک روز آموزشی برابر با ۳۷۰ دقیقه است.
- مجموع تعطیلات این کشور از جمله تعطیلات تابستانی بین ۷۰ تا ۸۰ روز است.
- نظام آموزشی شامل ۶ سال دوران ابتدایی، ۳ سال راهنمایی و ۳ سال دبیرستان است(وایت، ۱۳۸۸).
- هزینه های آموزش بر عهده ی دولت و ۹۹ درصد دانش آموزان در مدارس دولتی تحصیل می کنند(کاترین لوئیس، ۱۳۸۵).

کلاس های درسی زاپن:

محل نشستن دانش آموزان در کلاس ثابت بوده و معمولاً تغییر نمی کند. تخته سیاه هم در جلو و هم در پشت کلاس قرار دارد و میز و صندلی ها ردیفی هستند. داخل کلاس تابلو اعلانات برای نمایش فعالیت های دانش آموزان نصب شده است.

کلاس ها مجهز به سیستم بلندگو برای پخش برنامه های مدرسه است و همچنین تمام کلاس ها دارای سیستم گرمایش و تهویه هوا، تلویزیون و دیگر لوازم تصویری هستند. تعداد دانش آموزان در هر کلاس کمتر از ۴۰ نفر است. معلم هنگام ورود به کلاس درس، پس از سلام و احوالپرسی اشکالات مربوط به درس گذشته را رفع می کند و به سوالات دانش آموزان پاسخ می دهد.

همچنین معلمان به تنهایی در کلاس تدریس نمی کنند، چون موجب یکنواخت شدن کلاس می شود. آنها از دانش آموزان در کلاس کمک می گیرند که این امر به خودی خود موجب آموزش بهتر و بازدهی مطلوب می شود.

اما در خصوص کتاب های درسی باید این نکته ذکر شود که ناشران خصوصی کتاب ها را طبق رهنمودهای دوره های آموزشی تدوین می کنند و وزارت آموزش و پرورش ژاپن پس از تایید آنها را در مدارس توزیع می کند.

همچنین نباید از این نکته غافل شد که کتاب های آموزشی دوران ابتدایی و متوسطه ی اول در تمامی مدارس رایگان است.

ویژگی منحصر به فرد کتاب های آموزشی مدارس ژاپن کم حجم بودن آن است که حمل آن را آسان می کند.

سیستم ارزشیابی ژاپن:

عملکرد دانش آموزان در سیستم ارزشیابی نظام آموزشی کشور ژاپن هر سه ماه یکبار، بر اساس ملاک های مدرسه مورد ارزیابی قرار می گیرد. البته باید این نکته را مدنظر قرار داد که بسیاری از معلمان، دانش آموزان خود را به صورت روزانه و بر اساس معیارهای عینی و عملی ارزیابی می کند. همچنین دانش آموزان سه نمره ی عالی، خوب و نیاز به تلاش بیشتر را از این سیستم دریافت می کنند و ارزشیابی آنها به صورت توصیفی است.

سیستم آموزشی فنلاند:

فنلاند کشوری در شمال اروپاست. از سال ۱۹۴۵ تا سال ۱۹۷۰ تغییراتی در مدل این نظام آموزشی رخ داد که در نهایت منجر به این شد که این نظام آموزشی، دسترسی به آموزش بیشتر و بهتر را برای همه فراهم کند، برنامه های درسی بر رشد شخصیت فردی و جامعه نگری کودکان تمرکز کند و آموزش معلمان برای پاسخگویی به تحولات جدید مدرن شود.

نظام آموزشی دولت فنلاند رفته رفته به یکی از قوی ترین نظام های آموزشی دنیا تبدیل شد که در سال های اخیر در حوزه ی الگوبرداری، بسیار مورد توجه سایر نظام های آموزشی است.

یکی از اقداماتی که دولت فنلاند برای کاهش نابرابری های آموزشی انجام داد، تصویب قوانینی بود که یارانه هایی را به این مدارس اختصاص می داد و همزمان کنترل رسمی بر آنان را افزایش می داد.

همچنین کمیته هایی که حول مسئله ی آموزش شکل گرفتند، با انجام پروژه های مطالعاتی و پژوهشی در حوزه ی آموزش، زمینه را برای شکل گیری مدارس جامع برای همه ی دانش آموزان فنلاندی فراهم کردند و سرانجام نظام جدید آموزشی در سال ۱۹۷۰ به عنوان نقطه ی عطفی در آموزش فنلاند، امکان تحقق یافت (سهل برگ، ۲۰۱۰).

برخی از ویژگی های نظام آموزشی فنلاند عبارتند از:

- تقسیم نظام آموزشی به ۵ دوره. دوره ی اول مهد کودک است که از ۸ ماهگی تا ۵ سالگی طی می شود. دوره ی دوم پیش دبستانی است که ۶ تا ۷ سالگی را شامل می شود. دوره ی سوم که سپری کردن آن الزامی است از ۷ تا ۱۶ سالگی است. دوره ی چهارم دبیرستان است که اختیاری بوده و از ۱۶ تا ۱۹ سالگی است. دوره ی پنجم کارشناسی به مدت ۳ یا ۴ سال، کارشناسی ارشد به مدت ۲ یا ۳ سال است و همچنین دوره های دکتری و مدارک حرفه ای بالاترین سطح است.

- دوره های مهد کودک کاملاً رایگان و گذراندن آن ضروری است. در این دوره به فردیت کودک توجه بسیار می شود. همچنین مهد کودک ها شامل مراکز مراقبت روزانه از کودکان و زمین های بازی است که بزرگسالان بر آن نظارت می کنند.

نکته ی قابل توجه این است که شهرداری های فنلاند به مادرانی که تمایل داشته باشند در خانه بمانند و خود از کودکانشان مراقبت کنند مبلغی را پرداخت می کنند. استفاده از این خدمات به طبقه ی اجتماعی - اقتصادی ارتباطی ندارد و همه حق استفاده از آن را دارند.

- مهم ترین مراکز آموزشی فنلاند، مدارس جامع هستند که دانش آموزان پایه ی اول تا نهم را تربیت می کنند.

- در فنلاند ۲۲۸۸ مدرسه ی جامع وجود دارد که ۵۶۴۱۰۰ دانش آموز دارند.

- جمعیت هر کلاس درس کمتر از ۲۰ نفر است و این کوچک بودن در پیشرفت کلاس ها موثر است.

- معلمان از برنامه ی درسی استانی پیروی می کنند ولی حق انتخاب روش آموزش و کتب درسی را دارند.

- به یادگیری دانش آموزان در حوزه ی موسیقی و حداقل نواختن یک ساز توجه می شود.

- دانش آموزان خدماتی مانند نهار رایگان، مراقبت های بهداشتی، کتب و لوازم تحریر، حمل و نقل رایگان به مدرسه و در مواردی حتی مسکن رایگان هم دارند.

- میزان انتشار کتاب های کودک در فنلاند بیشتر از سایر کشورهاست، چون دانش آموزان از مطالعه به عنوان یک سرگرمی لذت می برند.
- در طی سال های اولیه مدرسه، ارزشیابی به صورت شفاهی صورت می گیرد.
- تحصیل در مقطع دبیرستان و مدارس حرفه ای رایگان است.
- عدم ایجاد رقابت در بین دانش آموزان و توجه به اصل همکاری
- انتخاب سختگیرانه ی دبیران برای معلم شدن
- تکالیف کمتر ولی تمرین های عملی بیشتر
- وجود سالن های تفریحی و اتاق های مخصوص برای ساعات تفریح دانش آموزان
- عدم وجود سنجش و ارزشیابی در ۶ سال اول تحصیلی
- ۶۶ درصد دانش آموزان به دانشگاه می روند و این بالاترین نرخ ورود به دانشگاه در کل اروپاست
- ۴۳ درصد دانش آموزان به مدرسه های فنی و حرفه ای می روند
- بیشتر هزینه های مدارس توسط دولت تامین می شود.
- معلمان فقط ۴ ساعت در روز در کلاس درس تدریس می کنند و ۲ ساعت در هفته را پیشرفت حرفه ای خود اختصاص می دهند.
- تمامی معلمان در فنلاند باید مدرک فوق لیسانس داشته باشند.
- ۹۳ درصد دانش آموزان فنلاندی از دبیرستان فارغ التحصیل می شوند.
- در نظام آموزشی فنلاند تکیه ی کمتری بر دوگانگی تحصیلکرده ی دانشگاهی و کارگر دوره دیده در مدرسه ی فنی و حرفه ای وجود دارد.
- هر زنگ تفریح در مدارس فنلاندی ۲۰ دقیقه است که به بچه ها حس خوبی را منتقل می کند.
- آموزگاران مقطع ابتدایی باید حداقل مدرک فوق لیسانس علوم تربیتی داشته باشند
- دانش آموزان اغلب در ۶ سال اول تحصیلی یک معلم ثابت دارند.
- نظام آموزشی فنلاند شاد ترین نظام آموزشی دنیاست.
- مدارس بدون یونیفرم یکسان هستند و دانش آموزان در پوشیدن لباس آزادند.
- مدارس فاقد دیوار و حصار بوده و دانش آموزان با دنیای بیرون در ارتباط هستند.
- مدارس هیچگونه رتبه بندی ندارند و هیچگونه مقایسه ای بین آنها نیست.
- خدمات دندانپزشکی عمومی برای دانش آموزان زیر ۱۸ سال رایگان است.
- دانش آموزان کم سن تر ساعات کمتری را در مدرسه سپری می کنند.
- بچه ها معلم خود را با نام کوچک صدا می زنند که موجب تعامل هرچه بیشتر بین آنها می شود.
- در دوره ی ابتدایی تکلیف منزل وجود ندارد.
- توجه به منزلت والای معلمان از نکات اصلی این نظام آموزشی است، به طوری که معلمان در فنلاند شان و منزلتی یکسان با پزشکان و وکلا دارند.
- تمامی کودکان چه باهوش باشند و چه نباشند، در یک کلاس درس می نشینند.
- فنلاند ۳۰ درصد از سایر کشورهای اروپایی برای هر دانش آموز هزینه می کند.
- تولید محتوای دروس آموزشی روز به روز بیشتر پیشرفت می کند.
- هر مدرسه دارای پزشک و پرستار مختص به خود است.

سیستم ارزشیابی فنلاند:

در امتحانات نمرات بین بازه ۴ تا ۱۰ هستند، اگر کسی برای درسی نمره ی کمتر از ۴ بگیرد در پایان تابستان باید مجددا امتحان بدهد. همچنین سنجش و ارزشیابی در دوره ی ابتدایی انجام نمی شود.

کلاس های درسی فنلاند:

شروع کلاس ها از ساعت ۹ یا ۹:۴۵ است و پایان آن در ساعت ۱۴:۳۰ است. پس از تعطیلی کلاس درس هیچگونه کلاس اضافه یا کلاس رفع اشکال برای دانش آموزان برگزار نمی شود. در نتیجه دانش آموزان در ۶ ساعت کلاس خود با بازدهی بالا به یادگیری مطالب می پردازند. هر کلاس درس ۴۵ زمان برای آموزش و ۱۵ دقیقه زمان برای استراحت دارد.

سیستم آموزشی مصر:

کشور مصر در شمال آفریقا و جنوب شرقی دریای مدیترانه قرار دارد. سیستم آموزشی مصر شباهت هایی به سیستم آموزشی ایران دارد،

لذا بررسی این سیستم آموزشی از حیث لطف خارج نیست. در جریان کنفرانس GOMATION در سال ۱۹۹۰، دولت مصر در چهارچوب بیابیه مربوط به اصول و مبانی آموزش عمومی و همگانی، برای فراهم سازی فرصت ها و امکانات برای آموزش عمومی در مدارس، به منظور توانمند سازی دانش آموزان در مواجهه با آینده تاکید بسیاری کرد. چرا که کشور مصر در زمره ی ۹ کشور پر جمعیت دنیاست و آموزش در آن از اهمیت خاصی برخوردار است.

کنفرانس برگزار شده فوق جکایت از حصول موفقیت های چشمگیری در حوزه ی توسعه ی کیفی مقطع آموزش ابتدایی دارد. ذکر این نکته حائز اهمیت است که دولت مصر در جهت پیشرفت آموزش پایه با جدیت می کوشد و معتقد است که آموزش ابتدایی شالوده ی تمامی پیشرفت هاست. به همین سبب جرقه ی اصلاحات این سیستم آموزشی با برگزاری این کنفرانس زده شد. و اصلاحاتی را به مرور زمان در پی داشت، از جمله: سازماندهی مدارس، طراحی درون داد های نوین برنامه های آموزشی و اصلاحات حوزه ی ارزشیابی.

برخی از اهداف این سیستم آموزشی عبارتند از:

- ریشه کن کردن فاکتورهای بیسوادی و توانمند سازی فراگیران در کسب مهارت های ارتباطی
- کمک به فراگیران در حوزه ی درک اهمیت مشارکت اجتماعی
- همکاری با فراگیران در جهت توسعه ی مهارت های خود آموز محور
- تقویت مبانی هویت ملی و تعالی جنبه های شخصیتی افراد
- برخی از ویژگی های نظام آموزشی مصر عبارتند از:
- تاسیس کالج های تخصصی آموزشی جهت آموزش معلمان هنر و موسیقی
- اجرای پروژه های زمانبندی شده در جهت ارتقای سطح توانایی های معلمان دوره ی ابتدایی
- ارتقا و شکوفایی فرایند آموزش به کمک تکنولوژی های پیشرفته
- ترغیب به مشارکت کلیه ی کودکان در فعالیت های فرهنگی اجتماعی
- فراهم سازی امکان دسترسی همگانی دانش آموزان به فعالیت های ورزشی
- توجه به سلامت و بهداشت دانش آموزان
- برقراری رابطه میان دانش آموز و محیط زیست از طریق ارائه ی آموزش های خاص
- گسترش فضاهای آموزشی و افزایش کلاس های پیش دبستانی در دهه های اخیر
- تاکید بر انجام بازی های هدفمند با هدف توجیه رفتار صحیح و افزایش صبر و مقاومت در دوره ی ابتدایی
- تعیین نوع خدمات آموزشی مطابق با نیازهای دانش آموزان
- انجام مطالعات میدانی به منظور بررسی شرایط واقعی زندگی دانش آموزان مناطق روستایی در جهت بهبود روند آموزش به آنان
- تخصیص سهم قابل ملاحظه ای از فعالیت های آموزشی برای فراگیری نگارش خط عربی
- آموزش و تشویق دانش آموزان به انجام عملی فعالیت ها و یادگیری مهارت های سخنوری، نمایش و تئاتر و فعالیت های علمی و ورزشی
- فراهم سازی بستر مناسب جهت مراقبت از دانش آموزان معلول و آشنایی آنان با فرهنگ ملی
- افزایش بودجه های دولتی اختصاص یافته از ۱۲ درصد به ۱۹ درصد
- افزایش سرمایه گذاری در حوزه ی فضاهای آموزشی به میزان ۳۵ درصد
- تدوین برنامه های آموزش ملی ضمن خدمت برای معلمان
- توجه به توسعه ی تفکر خلاق و هدفمند
- توجه به آموزش و فراگیری زبان های خارجی
- توجه بسیار به شکل و محتوای کتاب های درسی
- توجه به انجام تحقیقات و پژوهش های حوزه ی آموزش
- تعطیلات هفتگی جمعه ها و تعطیلات زمستانی از اواسط ژانویه تا اول فوریه است.
- دوره ی پیش دبستانی رده ی سنی ۴ تا ۶ سال است که گذراندن آن الزامی است. هدف اصلی این دوره ی آموزشی آماده سازی کودکان برای آشنایی با فعالیت منظم تحصیلی در آموزش پایه است.

- دروس آموزشی در مقطع ابتدایی عبارتند از: علوم مذهبی، زبان عربی، خوشنویسی عربی، ریاضیات، علوم، علوم اجتماعی، فعالیت های عملی، تربیت بدنی، آموزش هنر، آموزش موسیقی، مهارت های فنی، زبان خارجه و کتابخانه

- بکارگیری مهارت های سه گانه خواندن، نوشتن و ریاضیات توسط دانش آموزان تا پایان سه سال اول ابتدایی

- رفع ضرورت های رشد و توسعه ی کودکان و فراهم سازی زمینه های مناسب بالندگی و شکوفایی همه جانبه ی آنان

- تشویق به تاسیس تعاونی ها به منظور تاسیس مدارس آموزش پایه مطابق با خصوصیات محتوایی موسسات ملی

- تدارک برنامه های ویژه برای دانش آموزان تیزهوش جهت ترقی و شکوفایی استعدادها و توانایی های آنان و اعطا پاداش و مدارک افتخاری به آنان

- کم بودن حجم مطالب و تعداد کتاب های درسی و تاکید بر غنای محتوای کتاب ها

- سیستم آموزشی مصر به دو بخش اصلی پیش از آموزش عالی و تحصیلات آموزش عالی تقسیم می شود. تحصیلات پیش از آموزش عالی همان دوران مدرسه است که سن ورود به مدرسه ۶ سالگی و پایان آن ۱۴ سالگی است.

- دوره ی مدرسه شامل ۵ بخش ابتدایی، مقدماتی، متوسط عمومی، متوسطه فنی و فنی است.

- زبان هایی که در سیستم آموزشی این کشور رواج دارند به ترتیب عبارتند از: عربی، انگلیسی و فرانسوی.

- معلمان ابتدایی باید گواهی نامه ای از دانشگاه آموزش داشته باشند، همچنین برای این معلمان برنامه ی آموزش از راه دور برای به روز کردن دانش معلمان ارائه می شود.

سیستم آموزشی ایران:

ایران در غرب قاره آسیا و در منطقه ی خاورمیانه قرار دارد. نظام تعلیم و تربیت ایران در دهه های اخیر پیشرفت های قابل توجهی داشته است و با تنظیم سند تحول بنیادین در سال های متمادی این پیشرفت در حال گسترش است.

اما کارگزاران و مسئولان نظام آموزشی باید از این نکته غافل نشوند که پیشرفت فرایندی مستمر است و نباید وقتی سطحی از پیشرفت را در یک واحد سازمانی مشاهده کردیم، همانجا روند پیشرفت را متوقف کنیم.

از نظر نگارنده، پیشرفت تنها زمانی اثری پایدار و موثر بر جا خواهد گذاشت که روند آن مستمر و پویا باشد.

لذا سیستم آموزشی ایران هنوز نتوانسته است به صورت مستمر و پایدار اقداماتی را برای پیشرفت هر چه بیشتر به کار گیرد. البته نباید از اهمیت منابع و امکانات مربوطه غافل شد، چرا که نقش بسزایی در تکمیل این روند دارد.

برخی از ویژگی های سیستم آموزشی ایران عبارتند از:

- شروع سن آموزشی از ۶ سالگی و پایان آن در ۱۷ سالگی

- شروع سال تحصیلی از اول مهر ماه و پایان آن در خرداد ماه

- شروع کلاس ها از ساعت ۸ صبح و پایان آن در دوره ی ابتدایی ۱۲:۳۰ و در مقاطع دیگر متغیر است.

- به طور متوسط هر سال تحصیلی ۱۸۰ روز تحصیلی دارد.

- تعداد هفته های آموزشی در ایران حدود ۳۶ هفته است.

- میانگین ساعت آموزشی در مقاطع تحصیلی مختلف در ایران حدود ۱۱۱۰ ساعت در طی یک سال است و یک روز آموزشی برابر با ۳۶۰ دقیقه است.

سیستم ارزشیابی ایران:

ارزشیابی در مقطع ابتدایی به صورت توصیفی انجام می گیرد که بر اساس معیارهای توصیفی برای هر دانش آموز چهار نمره ی خیلی خوب، خوب، قابل قبول و نیاز به تلاش بیشتر در نظر گرفته شده است.

همچنین ارزیابی عملکرد در دوره ی متوسطه ی اول و دوم به صورت نمره ای می باشد.

در جدول زیر ویژگی های آموزش عمومی ایران، ژاپن، فنلاند و مصر مقایسه شده است:

جدول ۱: ویژگی های آموزش عمومی ایران، ژاپن، فنلاند و مصر:

هزینه های دولتی ۶۱ هزار میلیارد مدارس شاهد ۱۸۸ هزار میلیارد ریال خیرین مدرسه ساز ۲۶۰۰ میلیارد ریال	ایران	چگونگی تامین منابع مالی آموزش و پرورش
تامین درصد بالایی از هزینه های آموزشی مدارس و نهادهای دولتی و محلی توسط والدین	ژاپن	
مسئولیت تامین هزینه و احداث و نگهداری از مراکز آموزشی بر عهده ی دولت و مقامات محلی است، اما برخی از دوره ها، مانند دوره ی متوسطه توسط والدین دانش آموزان تامین هزینه می شود.	فنلاند	
تمامی هزینه ها توسط دولت و مقامات محلی تامین می شود.	مصر	
میانگین ۵ سال اخیر حدود ۷۴۰ دلار (هر دانش آموز دو میلیون و دویست هزار تومان)	ایران	سرانه ی دانش آموزی
در سال ۲۰۱۴ سرانه ی هر دانش آموز ۱۹۵۹۵ دلار	ژاپن	
۵۰۷۲ دلار برای هر نفر	فنلاند	
آمار ی در این باره در دسترس نیست.	مصر	
۱۳۱ هزار میلیارد تومان برای سال ۱۴۰۱ (که از بودجه ی کل ۱۵۰۰ میلیارد تومان است).	ایران	بودجه ی آموزش
۱۶۵ میلیارد دلار که به طور تقریبی ۸/۳ از کل بودجه ی کشور است.	ژاپن	
بودجه ی کل فنلاند ۱۴۲/۲۱۵ دلار است که ۶ میلیارد دلار را به بودجه ی آموزش اختصاص داده که ۶/۸ از بودجه ی کل است.	فنلاند	
۵۵۶/۷۵۰ دلار	مصر	

نتیجه گیری

هر سیستم آموزشی در هر نقطه ای از کره ی زمین ویژگی ها و خصوصاتی منحصر به فرد دارد که آن را از سیستم های آموزشی دیگر متمایز می کند. مطالعات جهانی آموزش و پرورش تحت عنوان مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی ما را یاری می دهد تا با این ویژگی ها آشنا شویم و از آنها در جهت بهبود نظام تعلیم و تربیت خود بهره ببریم.

برخی از این نظام های آموزشی موثر، متعلق به کشور ژاپن و فنلاند است که در دهه های اخیر، کارگزاران تربیتی توجه زیادی به آن معطوف داشته اند. لذا شناخت این سیستم های آموزشی می تواند به ما کمک کند که در پیشرفت نظام تربیتی ایران تلاش کنیم.

و همچنین سیستم آموزشی مصر، علی رغم برخی مشکلات در دهه های گذشته، پیشرفت قابل توجهی داشته است که توجه به آن خارج از لطف نیست. البته ذکر این نکته قابل توجه است که برخی از خصوصیات نظام تربیتی ما و ژاپن با هم تشابه دارند و قابل قیاس اند، مانند شروع سن آموزشی، ساعت شروع کلاس ها، تعداد هفته های آموزشی و... که این شباهت می تواند موثر باشد.

البته از نظر نگارنده این موضوع که کشور ما غنی از منابع طبیعی است در حالیکه کشور ژاپن فاقد منابع طبیعی بوده و اقتصاد آن تنها مبتنی بر سرمایه ی انسانی است، می تواند ظرفیت بسیار مناسبی برای پیشرفت هرچه بیشتر، نه تنها در عرصه ی تربیتی بلکه در تمامی زمینه ها باشد.

لذا باید تا نهایت امکان از این منابع ابتدا برای اقتصاد غنی تر تلاش نمود. زیرا هرچه اقتصاد غنی تر باشد قطعاً بودجه ی بیشتری به بخش تربیتی اختصاص خواهد یافت و این امکانات بیشتر، تاثیرات قابل توجهی بر نظام تربیتی ما خواهد گذاشت. اما همچنان نباید مطالعات جهانی آموزش و پرورش خصوصاً در کشورهای توسعه یافته مانند ژاپن را نادیده گرفت. زیرا این مطالعات ما را در پیشبرد اهداف تربیتی خود یاری می دهد.

سه اقدام عملی جهت پیشبرد مطالعات آموزش و پرورش تطبیقی:

- ضرورت تشکیل هیئت بین المللی تعلیم و تربیت مجهز به مرکز و اداره با کارکنان ثابت

- تدوین پرسشنامه ای که بتوان آمار و اطلاعات لازم را جمع آوری کرد

- چاپ و انتشار مجلات مختلف تعلیم و تربیت به چندین زبان مختلف

منابع و مراجع

۱. فرجاد، محمدعلی (۱۳۹۰). آموزش و پرورش تطبیقی دو جلدی، تهران، انتشارات رشد.
۲. آقازاده، احمد (۱۳۹۲). آموزش و پرورش تطبیقی. تهران: انتشارات سمت.
۳. معدن دار آرانی، عباس و کاکیا، لیدا (۱۳۹۴). آموزش و پرورش تطبیقی: چشم اندازهای نوین. تهران: نشر آبیژ.
۴. سیف، علی اکبر (۱۳۹۴). روانشناسی پرورشی نوین، صفحه ی ۱۴
۵. ابراهیمی مقدم، ندا (۱۳۹۵). مقاله بررسی تطبیقی آموزش و پرورش کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه
۶. آقازاده، احمد (۱۳۷۹). آموزش و پرورش تطبیقی، تهران: انتشارات سمت.
۷. وایت، مری (۱۳۸۸). مطالبات آموزشی در ژاپن (احساس تعهد به کودکان)، ترجمه مارینا فرهودی زاده، تهران: نشر رسا.
۸. لوییس، کترین (۱۳۸۵)، آموزش قلب ها و اندیشه ها، ترجمه حسین افشین منش و شیده ایلگی طاهر، نشر ساز و کار.
۹. Bcker, G.S. (۲۰۰۲). The age of human capital. Education in the Twenty- First century. Rtrieved from the world wide web: <https://economics.dlut.edu.cn/uploadfiles/۲۰۰۸۱۱۰۶۱۴۸۵۳.pdf>
Department for education: www.gov.uk/government/organisation/department-for-education.
۱۰. sahlberg, pasi (۲۰۱۰) Finland?, New york: Teachers college, colombia university.